

Серджиу Беешу

професор, доктор права,
декан юридичного факультету
Державного університету Молдови
(м. Кишинів, Республіка Молдова)
decan.dreptusm@yahoo.com

УДК 347.251.01

ПРАВОВА ПРИРОДА ВОЛОДІННЯ*

АНОТАЦІЯ. У статті досліджується правова природа володіння. Автор виділяє два основні підходи до визначення володіння. Зокрема, в юридичній літературі володіння визначається як фактичний стан або як право. Різниця в доктринальних підходах до визначення володіння обґрунтовується автором відповідними законодавчими нормами: у деяких актах цивільного законодавства володіння вважається правом, а в інших – фактичним станом (при цьому в більшості кодексів воно не відноситься безпосередньо ні до фактичного стану, ні до права, а завдання тлумачення відводиться теоретикам). Особлива увага автора звернена на категорії “законне володіння” і “незаконне володіння”. Також у статті приділено увагу третьому підходу до визначення правової природи володіння, згідно з яким володіння є фактичним станом, що породжує права.

За результатами проведеного дослідження автором зроблено висновок про правову природу володіння у Цивільному кодексі Республіки Молдова (ЦК Молдови). Так, володіння визначено фактичним станом, що породжує правові наслідки. На підтримку зазначеної позиції наведені такі аргументи: 1) норми ЦК Молдови передбачають набуття володіння внаслідок бажаного здійснення фактичного володіння річчю, без вказівки, що володіння є фактичним станом; 2) ЦК Молдови не дає можливість зробити однозначний висновок, що володіння є речовим правом; 3) ЦК Молдови врегульовані чотири правові наслідки володіння: а) презумпція власності; б) набуття плодів добросовісним володільцем; в) захист володіння за допомогою речових позовів; г) набуття володіння внаслідок набувальної давності. Відповідно, на думку автора, володіння є фактичним станом, який породжує правові наслідки; 4) якщо припустити, що володіння є фактичним станом, який породжує правові наслідки, то це не означає, що необхідно розглядати його і як фактичний стан, і як право. До того ж автор не допускає змішування між правовими наслідками володіння і його правомочностями як елемента, що входить до складу юридичного змісту певного речового права.

Ключові слова: володіння; законне володіння; незаконне володіння; добросовісне володіння; Цивільний кодекс Республіки Молдова.

* Переклад із російської мови О. Красненко.

Питання про правову природу володіння є одним із найбільш спірних в юридичній літературі. У результаті аналізу цієї літератури можна виділити два напрями. Так, одна група авторів вважає, що володіння – це фактичний стан, а друга – що володіння є правом. Складність тлумачення питання також пов'язана із законодавчими положеннями, адже у деяких цивільних кодексах володіння вважається правом¹, а в інших – фактичним станом, при цьому в більшості кодексів воно прямо не відноситься ні до фактичного стану, ні до права, а завдання тлумачення відводиться теоретикам². Крім того, зазначимо, що ці протиріччя викликані тим, що деякі цивільні кодекси використовують такі поняття, як “законне володіння” і “незаконне володіння”. Як приклад можна навести ст. 310 Цивільного кодексу Республіки Молдова (далі – ЦК Молдови), яка має назву “Законне володіння”.

Отже, у більшості джерел за темою існують два підходи, які обґрунтовують правовий характер володіння. У новіших джерелах трапляється і третій підхід, він стверджує, що володіння є фактичним станом, який породжує права. Далі ми проаналізуємо зазначені підходи, ґрунтуючись на думках їхніх прихильників, сформулювавши в результаті, а за необхідності й у процесі аналізу, власну думку з приводу правового характеру володіння.

Теорія про володіння як про фактичний стан

Згідно з деякими твердженнями³ спосіб регулювання володіння у французькому праві, відтворений, зі свого боку, у румунському праві, традиційно відноситься до впливу, який чинила на нього суб'єктивна концепція К. фон Савіньї – сучасника наполеонівського Цивільного кодексу. Концепція містить ідею, що володіння є фактом, який не породжений правом, і вказує не більше ніж на зміст, що визначається як “здійснення права”. А. Боарі, автор цього твердження, вважає, що цю позицію поділяє навіть:

<...> комісія з реформування Цивільного кодексу Франції, яка пропонує визначити володіння як факт здійснення особисто або через іншу особу правомочності права на певну річ, за умови наявності бажання проявити себе у ролі власника цього права⁴.

¹ Див., до прикладу, Цивільний кодекс України, у ст. 395 якого прямо визначено, що право володіння є речовим правом. Цивільний кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 р. № 435-IV <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>> (дата звернення: 12.02.2019).

² Аналогічна ситуація і в Цивільному кодексі Республіки Румунія (далі – ЦК Румунії) та ЦК Молдови.

³ Ana Boar, *Uzucapiunea, prescriptia, posesia și publicitatea drepturilor* (Lumina LEX 1999) 36-7.

⁴ Там само 37.

Серджиу Беешу

При детальнішому аналізі можна помітити, що визначення, яке комісія з реформування французького Цивільного кодексу надала володінню, на яке посилається автор цитати, не дає нам змоги зробити однозначний висновок, що володіння є фактичним станом. Навіть відповідно до цього визначення володіння полягає в особистому здійсненні або через іншу особу правомочності права на певну річ. Ми вважаємо, що таке визначення, до якого дійшла А. Боар, надто категоричне, оскільки в ситуації, коли володільць здійснює правомочності визначеного права, неможливо говорити про наявність простого фактичного стану.

К. Хаманджиу, І. Росеті-Беленеску, Ал. Бейкояну також вважають, що володіння є фактичним станом, точніше, фактичним відношенням між людиною і річчю; наявність володіння незалежно від існування права володільця здійснювати владу над річчю⁵. Вони стверджують, що закон захищає володіння як простий матеріальний факт, не дбаючи про дійсність права, на реалізацію якого претендує володільць, не розглядаючи, чи обґрунтовується цей факт будь-яким правом⁶.

В. Стойка вважає, що володіння – це фактичний стан⁷, висловлюючи свою критичну думку стосовно ідеї, що володіння – це фактичний стан, який породжує право, підкріплюючи свою позицію таким запереченням:

Невиправдане змішування правових наслідків володіння із правомочностями володіння як елемента юридичного змісту речового права, інакше кажучи, змішування між *jus* або *jura possessionis*, з одного боку, та *jus possidendi*, з другого боку⁸.

З огляд на це автор підсумовує: ‘У дійсності володіння як фактичний стан не може бути прирівняне до права і не має змішуватися з правовими наслідками’⁹.

Ф. Скрієчу в результаті аналізу дій, пов’язаних із володінням, зробив висновок, що їх предметом є володіння як фактичний стан, і заявив у зв’язку з цим:

Суттєвою є загальновизнана ідея, що особа може перебувати у фактичних відносинах із річчю, не будучи при цьому власником або носієм речового права. Інакше кажучи, фактичне володіння може бути відмежовано від права. Юридичною мовою – володіти не означає бути власником. Таким чином, володіння є фактичним відношенням,

⁵ С Hamangiu, I Rosetti Bălănescu, Al Băicoianu, *Tratat de drept civil român* (V. I. Editura ALL 1996) 580.

⁶ Там само.

⁷ Valeriu Stoica, *Drept civil. Drepturile reale principale*, vol 1 (2004) 142-9.

⁸ ‘Posesia ca stare de fapt protejată juridic’ (2003) 4 *Curierul judiciar* 140-1.

⁹ Stoica (n 7) 148.

яке полягає у матеріальному володінні річчю з наміром зберегти її для себе¹⁰.

Інший румунський автор – В. Терзі також вважає, що володіння є фактичним станом, представляючи фактичну владу, здійснювану особою щодо певної індивідуальної речі, яка перебуває або може перебувати в цивільно-правовому обороті¹¹.

Знаменитий учений І. Філіпеску, разом з А. Філіпеску, також підтримує ідею того, що володіння – це фактичний стан. На думку цих авторів:

Володіння – це матеріальна сила, яку особа здійснює щодо речі, прояв фактичної влади, що дає володільцю можливість вести себе так, немов він є дійсним носієм права на річ. Таким чином, володіння може полягати у: фактичному володінні автотранспортним засобом, будинком; фактичному здійсненні права узурфрукта або права сервітуту; фактичному здійсненні користування предметом, яке виникає як зовнішня маніфестація права на нього; здійсненні операцій щодо права, предметом якого є річ, яка перебуває у володінні¹².

Ці автори так само, як і В. Стойка загалом визнають, що не слід змішувати права володільця, які випливають із правового захисту володіння, із правом володіння, що належить власнику або носію іншого речового права. У зв'язку з цим зазначені автори вважають, що фактичний володільць володіє, не маючи на це права, а з факту володіння випливають деякі права на його користь, які є юридичними наслідками володіння, а не наслідками права володіння¹³.

До прихильників ідеї того, що володіння є фактичним станом, а не правом, відносяться також вчені К. Стетеску і К. Бирсан, які стверджують:

<...> у нашому праві володіння¹⁴ сприймається не як юридичний стан, а як фактичний стан, що полягає у володінні річчю, здійсненні фактичної влади, яка дає можливість володільцю вести себе як справжній носій речового права щодо цієї речі¹⁵.

Подібну позицію бачимо і в новітній праці К. Бирсан¹⁶.

¹⁰ Florin Scriciu, *Acțiunile posesorii* (Editura Lumina LEX 1998) 108-9.

¹¹ Viorel Terzea, *Acțiunile posesorii* (Editura C. H. Beck 2006) 34-5.

¹² Ion P Filipescu and Andrei I Filipescu, *Drept civil. Dreptul de proprietate și alte drepturi reale* (ACTAMI 2000) 50.

¹³ Там само 52.

¹⁴ Мається на увазі право Румунії.

¹⁵ Constantin Stătescu and Corneliu Bîrsan, *Drept civil. Drepturile reale* (1988) 227.

¹⁶ Corneliu Bîrsan, *Drept civil. Drepturile reale principale (în reglementarea noului Cod civil)* (2013) 335.

Серджиу Беешу

І. Лучіан також поділяє думку, що володіння є фактичним станом:

У нашому праві володіння не сприймається як юридичний стан, а як фактичний стан. Тому слід зазначити, що володіння річчю передбачає матеріальний контакт із нею, без наміру володіти, а застосування права передбачає наявність права відносно речі, яку використовує особа¹⁷.

Такої самої думки дотримується й колектив авторів¹⁸, які стверджують, що, якщо власність є правовим станом, тоді володіння є фактичним станом, а ці два поняття не можна змішувати.

П. Космовіч стверджує:

<...> визнана багатьма авторами концепція, яка визначає володіння як фактичний стан, зважаючи на те, що воно існує незалежно від законодавчих положень про набуття або втрату прав, а фактичний стан може проявлятися не тільки як психічний стан і не обов'язково як відношення між особою і річчю¹⁹.

На підтримку своєї позиції вчений посилається на те, що володіння не може бути предметом передачі²⁰.

Д. Мейер²¹, ґрунтуючись, зокрема, на законодавстві²², стверджує, що не існує жодних підстав не вважати володіння фактичним станом. Серед російських учених адептами теорії володіння як фактичного стану є Ф. Морошкін²³, пізніше – Г. Демченко, К. Победоносцев, І. Покровський²⁴.

У новій російській літературі прихильниками теорії про володіння як фактичний стан є К. Скловський²⁵ та А. Бабаєв²⁶.

¹⁷ Ioan Lucian, *Drept civil român. Drepturi reale* (Augusta 1997) 75.

¹⁸ Corneliu Bîrsan and Marița Gaiță and Mona Maria Pivniceru, *Drept civil. Drepturile reale* (Iași 1997) 138.

¹⁹ Paul Mircea Cosmovici, *Drept civil. Drepturi reale. Obligații. Legislație* (1996) 58.

²⁰ Деякі з новіших цивільних кодексів, серед яких і ЦК Молдови, відтворюють зміст параграфа 857 Цивільного кодексу Німеччини, який передбачає, що володіння переходить до спадкоємців.

²¹ Д. Мейер, *Русское гражданское право*, т 2 (1997) 9.

²² Ми вважаємо, що позиція російського вченого Д. Мейєра була визначена, зокрема, тим, що він пройшов курс навчання у К. Савіньї (1841–1842 рр.), який, як ми вже зазначили, був прихильником концепції, згідно з якою володіння вважається фактичним станом.

²³ Ф. Морошкін, *О владении по началам российского законодательства* (1837) 65-81.

²⁴ В. Демченко, *Русское гражданское право. Право вещное* (1894) 42; К. Победоносцев, *Курс гражданского права*, ч 1 (1896) 150; І. Покровський, *История римского права* (1898) 344.

²⁵ У своїй чудовій праці "Власність в цивільному праві" К. Скловський пише:

Доводиться визнати, що потрібно багато років систематичних і постійних зусиль, щоб такий найважливіший продукт світової культури, як володіння, повернувся до свідомості тих російських юристів, які нині перебувають у тому безтурботному примітивному стані <...>. Визначення володіння як панування, фактичної влади над річчю, над її фізичною субстанцією важливе саме тим, що воно відвернуто від власності правом, що й дає змогу залишатися поза системою речових прав.

К. Скловський, *Собственность в гражданском праве* (Статут 2008) 509-11.

²⁶ А. Бабаєв, *Система вещных прав* (2006) 209-48.

Теорія про володіння як право

Більшість авторів²⁷ вважають, що автором аналізу теорії про володіння як про право в юридичній науці слід вважати Р. фон Ієринга.

З приводу концепції цього великого німецького юриста румунський юрист П. Влакідє пише: 'Питання все більше набуває форми з огляду на те, що в доктрині Ієринга володіння визначено ідеєю зовнішнього прояву права з огляду на його здійснення'²⁸. Ґрунтуючись на концепції об'єктивної теорії, автором якої, як ми вже зазначили, є Р. фон Ієринг, П. Влакідє робить висновок: 'Якщо існує здійснення права, точніше, його зовнішнє вираження, отже, володіння є *самим правом* у динамічному стані'²⁹.

На думку цього вченого, володіння є правом, оскільки, з одного боку, воно дає змогу захистити його за допомогою дій, визначених володінням, а тривале володіння, що здійснюється відповідно до закону, є підставою для набуття права власності внаслідок набувальної давності, з другого боку. На підтримку цієї позиції автор стверджує:

<...> в принципі, права є статичними, вони не починають рух, крім як тоді, коли необхідність вимагає їх здійснення, коли носій повинен активно використовувати їх або захистити. Являючи собою матеріалізацію права, володіння є формою вираження. Тому його захист здійснюється за допомогою дій, визначених володінням. У зв'язку з цим набувальна давність має ретроактивний ефект, доходячи в минулому до дати набуття речі у володіння. Отже, факт володіння, про який ідеться в першій частині статті 1846 Цивільного кодексу Румунії³⁰, не є просто фактом, а є реалізацією права³¹.

Далі ми побачимо, що володіння, згідно з положенням ЦК Молдови, не тільки захищається за допомогою посесорських позовів, а й може бути підставою для набуття права власності внаслідок набувальної давності, а також є презумпцією власності відповідно до положень ст. 305, а також з огляду на те, що воно допускає можливість набуття права власності на плоди речі, якщо володілець є добросовісним (такі наслідки володіння передбачені й новим ЦК Румунії у статтях 919, 928–948).

Крім того, якщо володіння є речовим правом, тоді слід розглянути, як воно співвідноситься із найважливішим речовим правом – правом власності. Ці констатації дають нам змогу встановити, що володіння не є речовим правом.

²⁷ Dimitrie Gherasim, *Teoria generală a posesiei în dreptul civil român*. (Academiei Republicii Socialiste România, 1986) 22; P Vlăchide, *Repetiția principiilor de drept civil* (Europa Nova 1994) 66-7.

²⁸ Vlăchide (n 27) 67.

²⁹ Там само.

³⁰ У цитованій праці робиться посилання на Цивільний кодекс 1864 р.

³¹ Vlăchide (n 27) 67.

Отже, якщо володіння не є речовим правом, то це означає, що його можна віднести до категорії зобов'язальних прав або вимог, як вони визначені в юридичній літературі. Проте ми вважаємо, що у цьому випадку відповідь заперечна. Право вимоги часто виникає на підставі цивільно-правової угоди. Зазначимо, однак, що відповідно до положень ЦК Молдови володільцем є не тільки особа, яка володіла річчю на підставі цивільно-правової угоди, а й будь-яка особа, зокрема й злодій, який, зрозуміло, не володіє річчю на підставі певної цивільно-правової угоди. Звідси випливає висновок, що володіння не може бути віднесено до категорії права вимоги.

І в юридичній літературі Російської Федерації підтримується ідея, що володіння є правом. У своїй новій праці³² А. Коновалов, поділяючи позицію adeptів ідеї того, що володіння є правом, ґрунтується на твердженні, що питання про правовий характер володіння у сучасній спеціальній літературі слід вирішити на користь безумовного визнання володіння як суб'єктивного права. Для аргументації своєї позиції вчений посилається на те, що на сучасному етапі було б анархічно оголосити про існування правових відносин між суб'єктом та об'єктом. На його думку, правові відносини можуть існувати тільки між суб'єктами, а не між суб'єктом і матеріальною річчю. Дійсно, на сучасному етапі більшість учених-юристів, як і більшість учених у галузі цивільного права поділяють думку, що правовідносини можуть виникати тільки між суб'єктами. Незважаючи на це, деякі вчені вважають, що можна говорити про наявність відносин між носієм права і матеріальною річчю, особливо щодо речових прав³³. Цю думку поділяють румунські вчені І. Міческу і П. Влакідє³⁴. Ми вважаємо, що правовідносини виникають між суб'єктами правових відносин. Однак у межах речового права "зміст"³⁵ речового права може бути "виражено" саме за допомогою зв'язку між його носієм і матеріальною річчю безпосередньо. З огляду на ці міркування ми переконані, що аргумент наявності правовідносин тільки між суб'єктами, а не між суб'єктом і річчю, не є ані переконливим, ані достатнім для підтримки думки, що володіння є речовим правом.

³² А Коновалов, *Владение и владельческая защита в гражданском праве* (Юридический центр 2004) 20-31.

³³ Х Егоров, 'Понятие имущественного правоотношения' [1980] 4(23) Вестник ЛГУ 60-2.

³⁴ Vlachie (n 27) 35-8.

³⁵ Мається на увазі реальна влада носія речового права, яка часто не залежить від бажання третьої особи, яка, однак, дозволяє йому прийняти рішення щодо правового режиму предмета (предмета в сенсі речей і майнових прав). Хоча це наше твердження дійсне і для майна, і для майнових прав, у контексті матеріалу нашого аналізу мається на увазі, головним чином, зв'язок між носієм речового права і річчю.

Володіння як фактичний стан, що породжує правові наслідки

Теорія володіння як фактичний стан, який породжує права, є відносно новою. Д. Герасим стверджує³⁶, що в дійсності теорія володіння як права і теорія володіння як фактичного стану містять певну частину істини. Незважаючи на це, на думку вченого, безсумнівно, володіння не можна вважати речовим правом,

<...> оскільки таким чином змішуються речові права і фактичні ситуації, пов'язані з цими правами, точніше – ситуації, які відображають, як мінімум, змішування речових прав і фактичних ситуацій, пов'язаних із цими правами, наявність речового права³⁷.

Деякі французькі вчені також вважають володіння складовою змісту речового права, особливо права власності, але саме по собі воно не є речовим правом, а простим фактом, що породжує права, які не залежать від попереднього права власника³⁸. Р. Родьєр та Д. Герасим вважають, що ці права загалом становлять той самий *ius possessionis*, який полягає у праві на дії, визначені володінням, і праві набути право власності з огляду на набувальну давність після закінчення певного періоду часу. У ЦК Молдови, крім цих двох наслідків, які породжуються володінням, містяться норми, що регулюють ще два його наслідки як фактичного стану, а саме: можливість добросовісного володільця набути плоди предмета, який є у його володінні, а також встановлення презумпції власності володільця речі. Слід зазначити, що і в новому ЦК Румунії містяться норми, які регулюють це право, при цьому дії, які впливають із володіння, розміщені не в розділі, присвяченому наслідкам володіння (статті 928–938), а в окремому розділі, який присвячений тільки діям, що впливають із володіння – статтях 949–952. Можливо, цей матеріал розміщений у новому ЦК Румунії навмисно, під впливом теоретичного підходу, про який ми зазначили вище, суть якого полягає у тому, що захист володіння за допомогою зазначених двох речових позовів не є наслідком володіння як фактичного стану³⁹. З огляду на структуру матеріалу на тему володіння у новому ЦК Румунії, можливо, в майбутньому в юридичній літературі, присвяченій новим регулюючим нормам, автори наполягатимуть на ідеї, що володіння є фактичним станом, хоча ми схильні вважати, що положення ч. 1 ст. 916 нового ЦК Румунії стане додатковим аргументом для тих, хто підтримує теорію володіння як речове право.

³⁶ Gherasim (n 27) 23.

³⁷ Там само.

³⁸ Rene Rodiere, 'Possession' in *Encyclopedie juridique* (Daloz, Droit civil) vol V, nr, 6, apud; Gherasim (n 27) 23.

³⁹ Детальніше див.: Valeriu (n 7) 148-59.

Якщо посилалися на норми ЦК Молдови на тему володіння, напрошується висновок, що воно є *фактичним станом, що породжує правові наслідки*. На підтримку цієї позиції наведемо такі аргументи. По-перше, ст. 303 дає змогу виявити “покрив” фактичного стану володіння. Насправді ми не можемо з цілковитою впевненістю стверджувати, що володіння є простим фактичним станом, оскільки в ч. 1 зазначеної статті законодавець має на увазі набуття володіння внаслідок бажаного здійснення фактичного панування над річчю, без вказівки на те, що володіння є фактичним станом. По-друге, статті 303–314 не дають можливість зробити однозначний висновок, що володіння є речовим правом. У цьому сенсі є красномовною архітектура другої книги ЦК Молдови: розділ I “Майно”; розділ II “Володіння”; розділ III “Власність”; розділ IV “Інші речові права; розділ V “Реєстр нерухомого майна”, в якій помічаємо, що володінню відведено окремий розділ, при тому, що речові права регулюються, відповідно, в першому і третьому розділах. Якщо підтримати ідею, що володіння є речовим правом, тоді, безсумнівно, воно повинно бути відображено в розділі IV, в якому, однак, представлені такі речові права: право узурфрукта; право користування; право проживання; право сервітуту; право суперфіцію; право застави. За таких обставин робимо висновок, що володіння не відноситься до категорії речових прав. По-третє, ЦК Молдови регулює чотири правові наслідки володіння: презумпція власності (ст. 305); набуття плодів добросовісним володільцем (статті 310 і 311); захист володіння за допомогою речових позовів⁴⁰ (статті 308 і 309); набуття володіння внаслідок набувальної давності (статті 332–336), по цій причині вважаємо, що володіння є фактичним станом, який породжує правові наслідки. По-четверте, якщо стверджувати, що володіння є фактичним станом, який породжує правові наслідки, це не означає, що ми допускаємо його і як фактичний стан, і як право, і не допускаємо змішування правових наслідків володіння і його правомочностей як елемента, що входить до складу змісту певного речового права⁴¹.

REFERENCES

Bibliography

Authored books

1. Bîrsan C and Gaiță M and Pivniceru M M, *Drept civil. Drepturile reale* (Iași 1997) (in Romanian).

⁴⁰ У літературі за темою побутує думка, що правові наслідки володіння і захист володіння – це два різних аспекти. Тому не слід змішувати володіння з його захистом. Див.: Valeriu (n 7) 159.

⁴¹ Деякі автори вважають невдалим синтез володіння як фактичний стан із його правовими наслідками. Див.: Valeriu (n 7) 148.

2. Boar A, *Uzucapiunea, prescripția, posesia și publicitatea drepturilor* (Lumina LEX 1999) (in Romanian).
3. Filipescu Ion P, Filipescu Andrei I, *Drept civil. Dreptul de proprietate și alte drepturi reale* (ACTAMI 2000) (in Romanian).
4. Gherasim D, *Teoria generală a posesiei în dreptul civil român* (Academiei Republicii Socialiste România 1986) (in Romanian).
5. Hamangiu C and Rosetti Bălănescu I, Băicoianu Al, *Tratat de drept civil român* (V I Editura ALL 1996) (in Romanian).
6. Lucian I, *Drept civil român. Drepturi reale* (Augusta 1997) (in Romanian).
7. Mircea P, *Drept civil. Drepturi reale. Obligații. Legislație* (1996) (in Romanian).
8. Scriciu F, *Acțiunile posesorii* (Editura Lumina LEX 1998) (in Romanian).
9. Stătescu Constantin, Corneliu Bîrsan, *Drept civil. Drepturile reale* (1988) (in Romanian).
10. Babaev A, *Sistema veshnyh prav [System of Rights in Rem]* (2006) (in Russian).
11. Demchenko V, *Russkoe grazhdanskoe pravo. Pravo veshhnoe [Russian Civil Law. Right in Rem]* (1894) (in Russian).
12. Konovalov A, *Vladienie i vladel'cheskaja zashhita v grazhdanskom prave [Possession and Possessory Protection in Civil Law]* (Juridicheskij centr 2004) (in Russian).
13. Mejer D, *Russkoe grazhdanskoe pravo [Russian Civil Law]*, t 2 (1997) (in Russian).
14. Moroshkin F, *O vladenii po nachalam rossijskogo zakonodate'l'stva [On Possession According to the Fundamentals of Russian Legislation]* (1837) (in Russian).
15. Pobedonoscev K, *Kurs grazhdanskogo prava [Course of Civil Law]*, ch 1 (1896) (in Russian).
16. Pokrovskij I, *Istorija rimskogo prava [History of Roman Law]* (1898) (in Russian).
17. Sklovskij K, *Sobstvennost' v grazhdanskom prave [Property in Civil Law]* (Statut 2008) (in Russian).

Edited books

18. Bîrsan C, *Drept civil. Drepturile reale principale (în reglementarea noului Cod civil)* (2013) (in Romanian).
19. Rodiere R, 'Possession' in *Encyclopedie juridique (Daloz, Droit civil)* vol V, nr, 6, apud. (in Romanian).
20. Stoica V, *Drept civil. Drepturile reale principale* Vol 1 (2004) (in Romanian).
21. Viorel T, *Acțiunile posesorii* (Editura C. H. Beck 2006) (in Romanian).
22. Vlachide P, *Repetiția principiilor de drept civil* (Europa Nova 1994) (in Romanian).

Journal articles

23. 'Posesia ca stare de fapt protejată juridic' (2003) 4 Curierul judiciar 140-1 (in Romanian).
24. Egorov H, 'Ponjatie imushhestvennogo pravootnoshenija' ['The Concept of Property Relations'] [1980] 4(23) Vestnik LGU 60-2 (in Russian).

Sergiu Băieșu

LEGAL NATURE OF POSSESSION

ABSTRACT. The article examines the legal nature of possession. The author identifies two major approaches to the definition of possession. Namely, in legal literature possession is defined as the factual state or as the right. The author justifies the difference in doctrinal approaches to the definition of possession by the relevant legislative provisions: in some acts of civil law possession is regarded as the right, and in others – as the factual state (and

Серджиу Беешу

at the same time, in most of the codes it has no direct relation either to the factual state or to the right, and the task of interpretation is assigned to theorists). The author pays special attention to the categories “lawful possession” and “unlawful possession”. The article also focuses on the third approach used to define the legal nature of possession, according to which possession is the factual state which generates rights.

According to the findings of the research, the author concludes that in the Civil Code of the Republic of Moldova (Moldova’s CC) possession has a legal nature. Thus, possession is defined as the factual state which generates legal consequences. The following arguments are given in support of this position: 1) the provisions of Moldova’s CC prescribe that possession is acquired as a result of intended implementation of factual possession of a thing, without indicating that possession is the factual state; 2) Moldova’s CC does not allow making an unambiguous conclusion that possession is a right in rem; 3) Moldova’s CC regulates four legal consequences of ownership: a) presumption of ownership; b) acquisition of fruits by a bona fide owner; c) protection of possession by means of ownership claims; d) acquisition of possession due to usucaption. Accordingly, the author believes that possession is the factual state generating legal consequences; 4) while assuming that possession is the factual state generating legal consequences, this does not mean that it should be considered both as the factual state and as the right. Furthermore, the author does not allow a confusion between the legal consequences of possession and its prerogatives as an element which is a part of the legal content of a certain right in rem.

KEYWORDS: possession; lawful possession; unlawful possession; bona fide possession, Civil Code of the Republic of Moldova.